

שימנון פרס האמריקאי

גם הדוקטורית הנחמדה, שרקדה השבוע בתוכנית שעה טובה, מוטב לה לחזור לספרים. היא סימפאטית מאוד, מלבבת מאוד. אבל ריקורדהבטן שלה מתאים יותר להצגת פוררים בגן.

ריקוד הוא דיבור בשפת גוף. לכל עם, ולכל תרבות, יש שפת גוף משלה. מי שעברה את בית הספר הישראלי, את תנועת הנוער ואת צה"ל (וגם את המסלול המקביל בארצות הברית) אינה מסוגלת לרקוד ריקודי בטן. זה אבוד.

אותו הדבר נכון, אגב, גם לגבי סטריפטיז. ראיתי הרבה הצגות סטריפטיז בחי, וכולן היו או מגוחכות או מגעילות. גם בפאריס. חוץ מאשר במקום אחד, שבו ראיתי פעם אחת סטריפטיז והבנתי מה זה. זה היה במועדון קרייז-הורס בפאריס, לפני 25 שנים, כשהוא עוד היה בלתי ידוע, טרי ואותנטי.

אני מציע שהישראלים ימשיכו לרקוד ריקודי רעם ישראליים, והאמריקאים את ריקודי המחזמר. את הסטריפטיז נגיד לצרפת (וגם שם רק במקומות המיוחדים ביותר) ואילו את ריקורדהבטן נשאיר לקומץ רקדניות הצמרת בעולם הערבי. לא צריכים לגנוב מהעריבים את הכל.

אין רב ריבנו ומושיע

מזה שבועיים מטריד אותי בית של שיר. כתבתי מאמר על חברת העובדים, ובכואי לסכם את הדרישה לחולל בה שינויים ערכיים מוחלטת התנגד בראשי פסוק: "לא אל, לא משל, לא קיסר". זאת היתה, כמובן, פארפראזה על הפסוק "לא אל, לא מלך, לא גיבור".

ידעתי מניין בא פסוק זה: מאחד הבתים של האינטרנציונל. בתרגומו של אברהם שלונסקי. רציתי לקרוא את הבית הזה כולו, מתוך תיקווה שאמצא בו חומר נוסף לפיתוח הרעיון. סחטתי את זיכרוני, אך לא זכרתי אלא מילים קטועות: "מושיע... נבקיע... רוע נטויה..." וזהו. הויתרתי שבת. לא ראיתי. קמתי ופישפשתי בספריה שלי. יש שם כל מיני שירונים. אף באחד מהם לא מצאתי את הבית השני של האינטרנציונל.

עדיין לא ראיתי. כמה מן החברים הטובים ביותר שלי הם סוציאליסטים מדופלמים. הם מוכרחים להכיר את השיר, שהיה קרוש בתנועת העבודה, בתנועת השומר הצעיר, במפלגה הקומוניסטית ואיפה לא. הוא היה ההימנון של ברית-המועצות. כשרבים בארץ עדיין האמינו שזוהי מולדת הפרולטריון, וסטאלין הוא שמש העמים.

למי מטלפנים כמובן, לעמיקם גורביץ, שאינו רק "קול שרי", אלא גם מוטיקי השמאל הישראלי, וזמר נלהב. עמיקם ידע בעליפה את הבית הראשון. אך הסתבר שאת הבית השני לא ידע.

מדוע? מעולם לא שרו אותו בתנועה. אבל מהדל זה הרגיו אותה, והוא התחיל להזעיק את כל הסוציאליסטים הוותיקים שהכיר. איש מהם לא ידע או לא זכר את בתי האינטרנציונל, מלבד הראשון.

ביאשו פנה עמיקם אל המומחים למורשת-שלונסקי. גם הם לא ידעו. חיפשו בספרים, חיפשו ולא מצאו. עד שהגיעו הדברים אל חגית הלפרין, הממונה על ארכיון שלונסקי במכון כץ לחקר חסיפות העברית באוניברסיטת תל-אביב. היא מצאה.

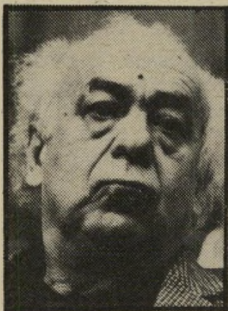
הנה הבית: אין רב ריבנו ומושיע, / לא אל, לא מלך, לא גיבור. / בארוע נטויה נב-קיע / אנחנו דרך אל האור! ולמי שמעוניין בהמשך: עבור הדור ופירות-חרות, / נפרוק העול מגב העם! / לבח האש ונח בכוח / כל זמן ברזל עודנו חם! / זה יהיה קרב אחרון במלחמת-עולם / עם האינטרנציונל יעור, ישגב אדם.

רק לנו, עמלי-כפיים, / רק לנו עמלי-היקום, האדמה וברכותיה / ולכל הולכי בטל - לא כלום! / וכי רעם אבדון ירע / על ראש שונאינו להומם - / עלינו שמש-דרור יופיע / לשפוך את אחריו החם! / זה יהיה... את השיר כתב הצרפתי פואטיה בימי הקומונה הפאריסאית (1871), ואת הלחן כתב פועל צרפתי מן העיר ליל, דהגיטר.

חגית הלפרין מוכירה שבפרקדיוכרונות שלו, מעגבנית עד סימפאטית, והתוודעים היו חשובים לו יותר מאשר הצלילים. ארצה (אחרי מלחמת-העולם הראשונה), בשעה ששהה בעמק יזרעאל כאיש גדודי-העבודה, באחד במאי, הראשון שנחוג בעמק. כיום אף השיר אלא זכר לחלום - חלום יפה שהיה נמוג. סטאלין, "שמש העמים", ביטל אותו בהימנון ברית-המועצות בימי מלחמת-העולם השנייה. כי אז רצה לפנות אל הרגש הלאומי של הרוסים, בהניחו שזה ילהיב אותם יותר מאשר המארכסיזם להילחם בפולש הגרמני. הוא גם היה זקוק לסיוע מידי המערב הקפיטליסטי, והתוודעים היו חשובים לו יותר מאשר הצלילים.

נדמה לי שכיום מנגנים את האינטרנציונל כהימנון רק ביוגוסלביה - וגם שם רק מפני שלא נמצא עדיין ההימנון שישביע את רצון כל העמים הרבים במדינה זו. אולי כדאי לשלוח לשם את פינחס גולדשטיין, כדי שיסדיר שם את בעיות ההימנון אחת ולתמיד.

בכל זאת יכול האינטרנציונל עדיין להרטיט את הלב, תהיה השקפת-עולמם של השירים כאשר תהיה. מלבד המארכסיזם, אני מכיר הימנון מלהיב יותר.

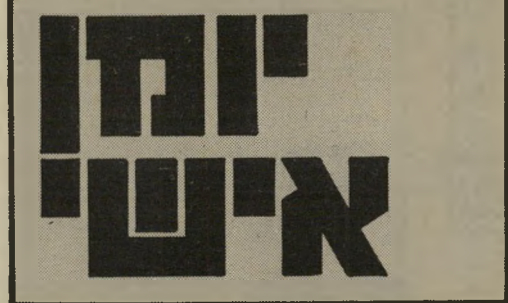

שלונסקי

להסביר את העובדה שכל שלושתם דיברו בהיגוי אשכנזי, בלי ח"ת ובלי עי"ן? האם אין ההיגוי העברי הנכון - שהוא מיוחזי - אחד מנכסיה-התרבות החשובים ביותר שיכולים המיוחזיים לתרום לחברה הישראלית, אחרי שזו כבר קיבלה, לפני שלושה דורות, את העברית ה"ספרדית"?

אחת מן השלושה היתה גברת מיוחזית חינונית מאוד, בעלת שם אשכנזי מאוד. מדוע צריכה אשה לוותר על שמה כשהיא נישאת? מדוע לא תדבק בשמה המיוחזי, אם היא מחפשת את שורשיה, או שתאמץ לעצמה לפחות שם עברי ניטרלי?

אורי אבנרי

בצד השני לא היו הדברים הרבה יותר מגובשים. אמנן דנקר ניסה להשוות את ערכן של שתי התרבויות - המערבית והמיוחזית - אך לא הבינותי בדיוק למה הכוונה. האם המדובר בתרבות היהודית של האשכנזים והמיוחזיים? דומני שמכונה זו אין כיניהם הברל גדול. בימי הרמב"ם בלטה בתרבות היהודית התרומה המיוחזית, מפני שיהדות אירופה היתה אז קטנה ודלה. לאחר מכן התהפכו היוצרות. אבל דומני שאין הברל גדול באיכות ובמהות של ה"הגות" היהודית מכאן ומכאן. אין היא רלוונטית לקיומנו כיום.

אם, לעומת זאת, הכוונה היא להשוואה בין התרבות האירופית בכללותה ובין התרבות המיוחזית הכוללת, כי אז אין ההשוואה הוגנת. איני יודע מהי זכותם של האשכנזים לתבוע לעצמם בעלות על שקספיר, באך ודאנטה. במרבית תקופת קיומה היתה התרבות האירופית דתית-נוצרית מובהקת, כשם שתרבות המיוחזית היתה דתית-מוסלמית. היהודים שתרמו את תרומתם לתרבויות אלה - מנדלסון והיינה במערב, הרמב"ם ויהודה הלוי במזרח - פעלו בתוך המסגרות התרבותיות האלה.

וכאן יש בעיה. בעוד שהאשכנזים מתגאים בהיסטוריה של עמריאירופה ובתרבותם, מנועים המיוחזיים מלהתגאות בהיסטוריה של עמירעב ותרבותם. בישראל קיים כלפי תרבות האיסלאם יחס של איבה, כוז ובורות. יהודי-המזרח למדו להתבייש ב"שורשים" אלה, בנחותים" בעיני השיכבה האשכנזית השלטת. גם החפשייה-השורשים האופתניים אינם מחפשים את התרבות הערבית המפוארת מפני אלף שנה.

נדמה לי שאת הדבר החכם ביותר בתוכנית מיפגשים אמרה דווקא נתיבה בניהודה, באמרה שהתרבות הישראלית היא כולה חסרת-שורשים. מפני שהאשכנזים והמיוחזיים כאחד ניתקו את עצמם משורשיהם. ומה שנוצר כאן בינתיים - שווה - כפי שאמרה נתיבה בסיגנונה המלבב - "לתחת".

אני מתנגד לשורשים. שורשים יש לעצים ולשיניים. האדם הוא יצור בן-דורון, ניד ויוצר. מי שמחפש "שורשים" מסתכל אחרון, וגורלו יהיה כגורל אשת-לוט.

אם האומה הזאת רוצה להתקיים, עליה להסתכל קדימה, אל היצירה התרבותית הבאה שלה, של תהיה "אשכנזית" או "מיוחזית", אלא ישראלית. תרבותו של עם חי, השוכן במרחב הזה, והיונק מכל התרבויות המתקיימות והמתמודדות ביניהן על כוכבי-הלכת הקטן הזה, המצטמק והולך.

הבטן של הדוקטורית

כאשר ישראלים מנסים לחקות את הריקוד של מחזמר אמריקאי, הם מצחיקים. אבל זה כאין וכאפס לעומת אמריקאית ו/או ישראלית המנסה לחקות ריקודי-בטן ערבי.

ראיתי בחיי עשרות רקדניות-בטן, אבל ראיתי רק פעם אחת ריקודי-בטן אמיתי. זה היה במועדון בקאהיר. נשימתי נעצרה, ובמשך עשר דקות הייתי במסומם. הרקדנית כמעט שלא זזה. בתנועה היתה בגדר רמו, כמעט וגרמה לך שאתה מדמיין אותה כנפשה. זה היה הדבר המיני ביותר שראיתי בחיי, אבל זה לא היה מיני.

פיתאום הבנתי מה זה ריקודי-בטן: לא בידור, לא שעשוע, אף לא אמנות. משהו יותר מזה: כמעט השקפת-עולם בתנועה. בקצב. מאז איני סובל סתם ריקודי-בטן, אותה הצגה "אכזרית" או "ארוטית" המתקששת בשם זה. וכאשר באה ישראלית ו/או אמריקאית ומתחילה לזרוק את אגן-הירכיים שלה אנה ואנה, ולנוע בתשוקה פרועה של סרט הוליוודי, אני מתאפק בקושי מלצחק. הרי זה כמו ג'מס המנסה לנוע כנמר.

אפשר לקנא ברמוקרטיה האמריקאית. יש שימנון פרס אמריקאי. שמו וולטר מונרייל, והוא עסקן מיפלגתי ממולה. הוא היה המועמד הבטוח לנשיאות מטעם המפלגה הרמוקרטית. אין לו צבע ואין לו רית, ואין לו ריעה נחושה על שום דבר.

הכל היה תפור ומסודר. עסקנייה-המיפלגה רצו בו. הסתדרותי העובדים רצתה בו. ראשי האירגונים המקורבים למפלגה רצו בו. לא היה לו מתחרה בשסה, מלבד אסטרונוט אחד (תותי משמע) בשם ג'ון גלן.

כולם רצו בו, חוץ מציבורי-הנבחרים. ואז קרה משהו מוזר, משהו אמריקאי. נערכו בחירות מוקדמות בכמה מחוזות, וכמעט בכלן נחל אדם בלתי-ידוע ניצחון מוחץ.

האיש הוא גארי הארט, סנאטור ממדינה נידחת, שמעטים הכירוהו. אבל יש לו כמה מעלות. הוא צעיר. הוא נמרץ. הוא רענן. הוא חדש.

הנבחרים ראו אותו, שמעו אותו, והוא מצא חן בעיניהם. הם הצביעו בעדו.

כיום עדיין מוקדם להינבא מי ינצח בסוף. וזהו תהליך ארוך. אך ברור כי וולטר מונרייל אינו עוד המועמד הבטוח. ויתכן מאוד כי בחודש נובמבר יתייצב מול רונלד רגן הזקן גארי הארט הצעיר. ומי יודע, יתכן שהארט ינצח אותו.

זה יכול לקרות בארצות-הברית. וזה אינו יכול לקרות בישראל.

בנו של אויב

בראשית מלחמת-העצמאות הופעלה הפלוגה שלי במערכה על כבישי-ירושלים. מפך הכוחות הפלסטיניים שמולטו היה עבראליקארר אל-חוסייני. כאשר נהג בקרב על הקסטל, כמהלך מיבעני-חשון, שיתק הדבר את הציבור הערבי, כי עבראליקארר היה רמות אגרתית, האובה ונערצת על בני עמו. גם כצד שלנו נתנו כבוד לאיש. הוא היה יריב ראוי.

זמךמה אחריהן הוציאו את הפלוגה שלי מגיורה זו ושלחו אותה להגן על קו גדרהיכנה, שם היינו אמורים לחסום את הצבא המצרי המתקדם (ואכן עשינו זאת). לפני כן הוטל על חטיבת גיבעתי לבצע את "תוכנית ר"ר".

המפורסמת: לגרש את הערבים מכל האזור הזה. אחד הכפרים שרוקנו אז מתושביהם היה באשית, ליד גדרה.

נוכחתי בשבוע בשתי עובי דות אלה. ישבתי ליד פייצל אל-חוסייני, בנו של עבראליקארר האגדתי, איש עדין ונעיל-הליכות. באולם היפהפה של מלון המושבה האמריקית-ערכנו ביחד מיבעני-חשון. דרלאומית ובין-לאומית, כדי להגן על עבראליקארר שאהין, פליט מכפר באשית.

אחרי שברח מבאשית גדל שאהין כמחמד-פליטים ברפיה. עם כיבוש הרצועה והגדה בירי צהל נשלח על-ידי פת"ח לפקד על ההתנגדות המוויינת באזור חברון. שם נתפס כמעט מייד וגורן ל-15 שנות מאסר. הוא ריצה עונש זה עד היום האחרון, אך כעבור זמךמה הוגלה לכפר מנותק ושכוחאלי ליד הגבול המצרי, בתנאים של בידוד מוחלט. עכשיו הוחלט, כנראה, לגרשו מן הארץ. הרמתי את קולי נגד מעשים אלה, בגלל כמה סיבות. ראשית, אני חש באחריות אישית כלפי כל פליט מכפר שהשתתפתי בכיבושו.

שנית, אני מתנגד בחריפות לשיטות כאלה, כאשר הן מופעלות על-ידי השלטון הסובייטי כלפי יהודים ואחרים בברית-המועצות. הייתי חש עצמי כרמאי או כמנוול, אילו הצדקתי את השיטות האלה עצמן, כאשר הן מופעלות על-ידי ממשלתי כלפי בניהדארץ. שלישי, כעיתונאי במדינה דמוקרטית אני מוחה בתוקף נגד צו שרירותי של מושל ממשל את משכורתו, והמונע מעיתונאים להיפגש עם אדם כלשהו בארץ זו.

רביעית, מפני ששאהין לא נענש עתה על מעשה שעשה (ועל כך נשפט ונענש עד מותו), אלא על ביעותיו ועל שיעורקומתו. השלישנות פוחדים ממנו, ממנו שהוא ירצה אישיות מנהיגותית המקרינה על כל סביבתה - גם על הסוהרים והחילים ששמרו עליו. היה צורך לאסור עליהם לדבר עימו.

חמישית, אחרי רצח עיצאם אל-סרטאוי פירסם שאהין בעיתון מיוחדירושלמי ממארהיכנה, שבו הגדיר את סרטאוי, חסיד השלום הישראלי-פלסטיני, כפטריוט פלסטיני גדול.

גירוש אדם מן הארץ - ארץ שהוא שייך אליה בדיוק כמוני - הוא מעשה בארברי. איני רוצה שהמדינה שלי תהיה בארבראית, ואיני רוצה שמישהו, הפועל, כביכול, בשמה יעשה בשמי מעשים בארבראיים.

סיכויי העתיד טמונים, בסופו של דבר, בעובדה שבנו של עבראליקארר ואני, שלחמתי נגדו, יכולים לשבת ביחד ולחפש ביחד פיתרון טוב יותר.

התרבות של נתיבה

זה היה מיפגש די עצוב. שלושה אשכנזים מכאן, שלושה מיוחזיים מכאן - ובאמצע בליל של רעיונות מבולבלים, שלא הפך ויכוח הגיוני.

שלושת המיוחזיים דיברו הרבה על "שורשים". אך נדמה לי שהם בורחים מן השורשים שלהם כאילו כפאם שר. אחרת איך